

+ papers · de · tradumàtica

Actes del Primer Simposi sobre l'Ensenyament a distància i semipresencial de la Tradumàtica

Traducció i Tecnologies de la Informació i la Comunicació

Bellaterra, 6 i 7 de juny de 2002

<http://www.fti.uab.es/tradumatica/papers/>

Estratègies i recursos en l'ensenyament de la Informàtica aplicada a la traducció

Amparo Alcina Caudet

Universitat Jaume I

alcina@trad.uji.es

Resum

L'ensenyament de la Informàtica aplicada a la traducció (IAT) entra en dificultats específiques relacionades amb aspectes tècnics i d'infraestructura, amb el diferent nivell de coneixements previs dels estudiants i amb el caràcter eminentment pràctic de la matèria. Tenint en compte aquestes dificultats, es presenten algunes estratègies i recursos utilitzats en els últims cursos i d'altres que s'estan posant en marxa actualment per facilitar l'aprenentatge significatiu dels continguts, l'ensenyament distribuït de les destreses i l'estimulació d'actituds positives cap a l'ús de les noves tecnologies.

Paraules clau

Informàtica aplicada a la traducció, didàctica, pràctica distribuïda

1. Introducció

La finalitat de la matèria Informàtica aplicada a la traducció és aconseguir que els estudiants coneguin les tecnologies de la informació i utilitzin l'ordinador i els seus recursos com a instruments de suport en les diferents tasques que es desenvolupen en el procés de la traducció, valorant la seva potencialitat i adequació en cada situació.

Així doncs, reconeixem objectius de tipus cognitiu en l'ensenyament de la IAT, relacionats amb el desenvolupament de capacitats intel·lectuals que s'orienten a estimular la capacitat de record, però també la capacitat d'interpretar nous continguts relacionant-los amb els previs i a desenvolupar-se en situacions diferents o davant problemes nous. En segon lloc, reconeixem objectius de tipus procedimental, orientats a que l'estudiant desenvolupi destreses que li permetin, a partir de la imitació, arribar a fases de control i automatització dels processos que s'emmarquen en l'ús de l'ordinador i els programes i recursos informàtics. Finalment, no s'ha d'oblidar l'estimulació d'actituds positives cap a les tecnologies, que passen tant pel reconeixement de la seva funció, tan important en el desenvolupament professional de la traducció, com pel desenvolupament d'actituds d'observació, perseverança i paciència (Figura 1).

2. Estratègies per a l'ensenyament de la IAT

El disseny d'estratègies per aconseguir els objectius d'aprenentatge han d'adequar-se a les característiques dels estudiants, la dimensió temporal de l'assignatura i també als factors relacionats amb la infraestructura i el context institucional.

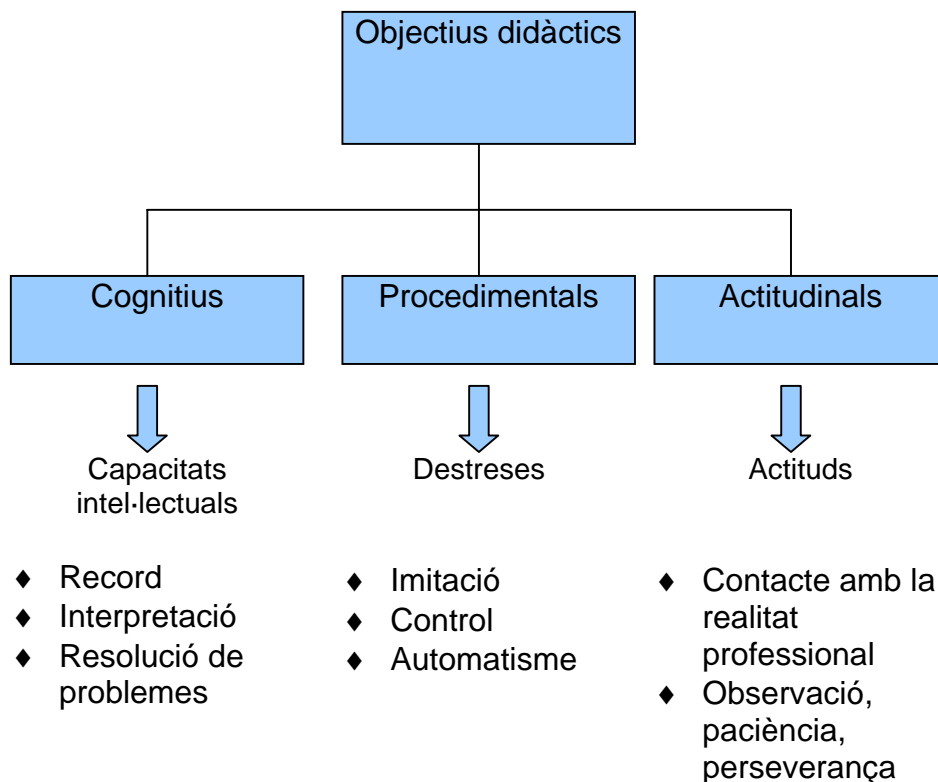

Figura 1. Objectius de la IAT

No tots els estudiants parteixen del mateix nivell de coneixements previs i per tant, estan en desigualtat de capacitats per accedir als coneixements nous que s'imparteixen a les classes presencials. Les seves actituds pel que fa a les tecnologies també varien considerablement entre uns i altres. Les actituds negatives cap a les tecnologies fins i tot poden empitjorar quan l'ensenyament es concentra en unes quantes hores de classe a un ritme accelerat o amb un nivell alt de profunditat de coneixements, per a la qual cosa els estudiants no estan preparats si estan mancats de coneixements previs suficients. Cal crear l'oportunitat, deixar-los començar al seu ritme i que «s'enganxin» a poc a poc segons les seves necessitats. En aquest sentit, és interessant recordar la tipologia d'adoptadors de Rogers (Rogers, 1995) que distingeix cinc grups, segons la cronologia en l'adopció de la innovació tecnològica: innovadors, adoptadors primerencs, majoria primerenca, majoria tardana i triganers. Cadascun d'aquests grups ofereix un perfil diferent d'actituds cap a les noves tecnologies que segons la meua opinió també pot aplicar-se als estudiants i és molt convenient tenir en compte en el disseny d'estratègies i recursos per a l'ensenyament de la informàtica aplicada a la traducció.

El caràcter eminentment pràctic de la matèria implica la necessitat de dedicar moltes hores de treball amb l'ordinador per al desenvolupament de les destreses. Les sessions a l'aula i al laboratori de traducció serveixen per explicar i practicar el funcionament dels programes informàtics que ajuden al traductor a desenvolupar adequadament el seu treball, però a causa de la limitació temporal no resulten suficients per adquirir les fases de control i automatització.¹ A més, les destreses i coneixements apresos durant l'assignatura poden oblidar-se fàcilment si no es continuen utilitzant una vegada l'estudiant ha superat amb èxit l'assignatura. Per això, davant la pràctica massiva que suposa l'acumulació de les pràctiques a les sessions de classe presencial i delimitades al període que ocupa una assignatura en el pla d'estudis, cal desenvolupar estratègies de pràctica distribuïda complementàries, és a dir, estratègies que

¹ Sobre l'adquisició de destreses es pot veure Guilbert (1994) i De Juan Herrero (1996).

ampliïn la interacció i l'ús de les tecnologies més enllà de l'horari de les classes o del període que els estudiants estan matriculats a l'assignatura.²

A vegades, la utilització de recursos tecnològics està limitada per la infraestructura i les oportunitats que la institució ofereixi als seus professors i estudiants (disponibilitat de laboratoris, personal qualificat de suport al professor i al manteniment dels recursos, programes informàtics) i també per la infraestructura de la qual disposen els estudiants a casa seva o al lloc on es trobin. Teòricament, quan més gran sigui la infraestructura disponible (existència de laboratoris, horaris amplis per accedir-hi, personal de suport als laboratoris, etc.), més gran serà la possibilitat que els estudiants hi accedeixin. A la pràctica, no obstant, s'observa un aprofitament desigual de la infraestructura i els recursos. L'existència d'infraestructura és una condició necessària però no suficient per promoure l'ús de les tecnologies. Per exemple, alguns estudiants no dubtaran a anar al laboratori i utilitzar Internet per a documentar-se, mentre altres només utilitzaran els recursos de la biblioteca. L'ús del correu electrònic també varia bastant d'un estudiant a un altre, ja que la motivació per utilitzar-lo depèn que les persones amb les quals vulgui comunicar-se utilitzin també aquest mitjà. Per això, resulta necessari incentivar l'ús dels recursos disponibles, crear nous recursos als quals difícilment els estudiants accedirien per ells mateixos o mostrar els avantatges que l'aplicació dels recursos ofereix a la professió de la traducció.

Aquests condicionants previs específics de l'ensenyament de la IAT ens porten a la necessitat d'implementar estratègies també específiques que facin que els estudiants aconseguixin els objectius de l'assignatura. La freqüència d'ús de les noves tecnologies incideix positivament sobre el rendiment que se n'obté, però si els estudiants no se senten prou motivats per utilitzar-les o hi mantenen actituds negatives, no les utilitzaran continuadament i, per tant, no

aconseguiran un bon nivell de rendiment. Això pot augmentar les seves actituds negatives (tots hem escoltat a algun estudiant dir «jo no em porto bé amb els ordinadors», «mai aconseguiré entendre l'ordinador», «jo no serveixo per a la informàtica»). Els estudiants es desesperen encara més quan es comparen a si mateixos amb companys amb més avantatge, i això contribueix a reforçar la seva creença que no tenen l'intel·ligència suficient per dominar l'ordinador. Aquesta situació es pot representar com un cercle viciós (Figura 2).

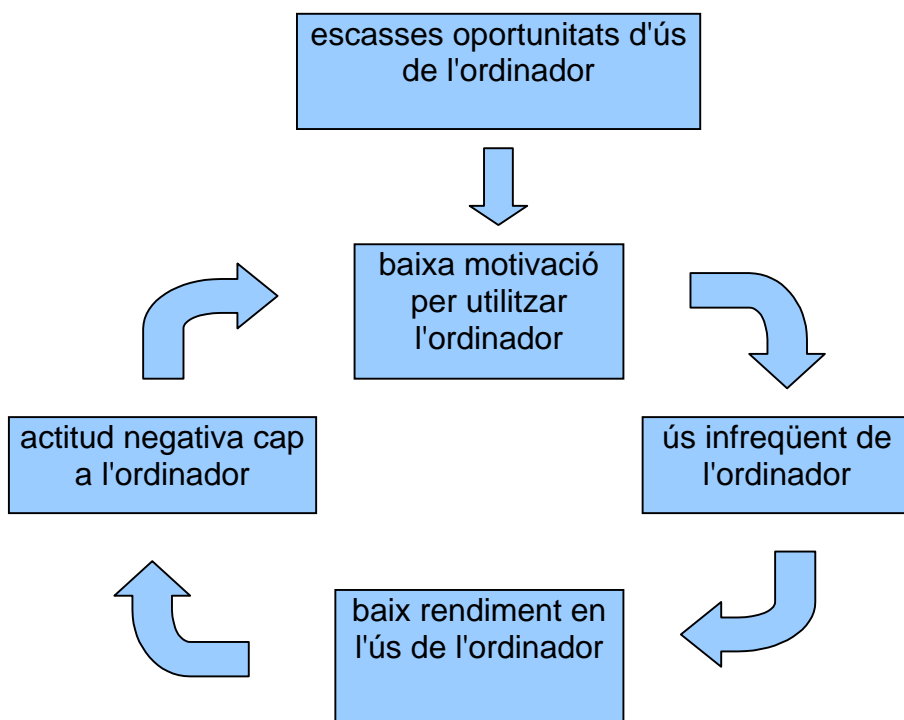

Figura 2. Cercle viciós negatiu

Cal fer-los entendre que la diferència està en la quantitat d'hores d'ús de l'ordinador que cadascun ha acumulat i proporcionar-los recursos que els motivin a aconseguir un major

² Els psicòlegs funcionalistes i cognoscitius han demostrat la importància de la pràctica distribuïda (Good and Brophy, 1996:132).

nombre d'hores tecnològiques. D'aquesta manera, podrem aconseguir trencar el cercle viciós negatiu en què alguns estudiants es troben (Figura 3).

Per tot això, una de les línies de treball iniciades com a docent de l'assignatura IAT de la Universitat Jaume I, ha consistit a incrementar les estratègies encaminades a augmentar la freqüència d'ús de les tecnologies entre els estudiants. Per fer-ho, s'han implementat nous recursos que s'han posat a disposició dels estudiants, i s'ha pensat de quina manera aquests recursos podien oferir un valor afegit de manera que els estudiants se sentissin motivats a utilitzar-los i sense que constituïssin en cap cas una obligació.

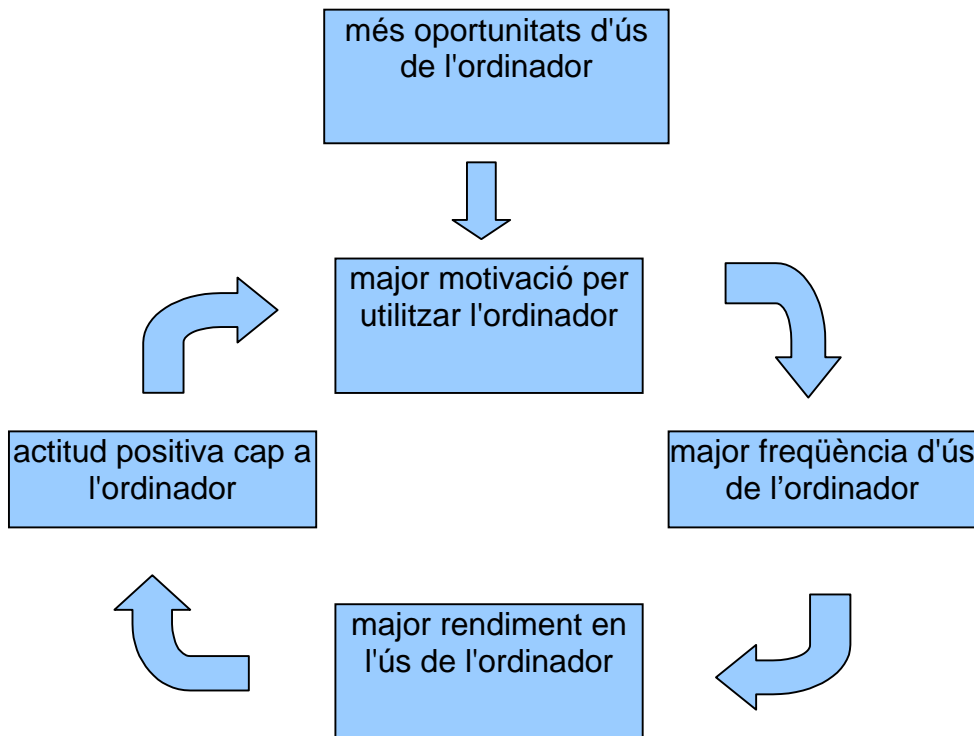

Figura 3. Cercle viciós positiu

3. Creació i disseny de recursos

La implementació de nous recursos a disposició dels estudiants els ofereix una coartada per començar a utilitzar l'ordinador i les seves eines de manera més activa i continuada, fora de l'horari de classes. El paper de la professora consisteix a dissenyar, preparar i posar a disposició dels estudiants els recursos, realitzar el seguiment del seu funcionament i estimular la seva utilització.

D'una banda, aquests recursos han de ser necessàriament flexibles, és a dir, han d'oferir l'oportunitat de ser utilitzats en qualsevol horari i des de qualsevol ordinador, ja sigui a la Universitat, a casa, o a qualsevol lloc amb accés a Internet. Els recursos, ja que no són d'ús obligat per als estudiants, han d'oferir algun valor afegit que motivi als estudiants a utilitzar-los. A més, en la selecció de recursos s'ha tingut en compte que aquests aportessin algun o diversos dels següents avantatges:

- Que l'estudiant pugui autoregular el ritme d'adquisició de coneixements i destreses, de manera que es fomenti l'aprenentatge significatiu dels continguts i els estudiants no es vegin

forçats a una simple memorització de continguts si estan mancats de suficients coneixements previs per assimilar-ne de nous.

- Que contribueixin a la interacció entre els estudiants i entre la professora i els estudiants, de manera que s'estimuli l'aprenentatge social.
- Que promoguin la pràctica distribuïda en sessions curtes i espaiades que no quedin limitades a l'horari de classes i tutories presencials, sinó que s'estenguin més enllà d'aquestes, de manera que es fomenti el sobreaprenentatge i l'automatització.
- Que destaquin les conseqüències positives de l'ús de les tecnologies tant en el context immediat de l'estudiant com en el del seu futur professional, de manera que s'aconsegueixin actituds positives cap a les tecnologies.

Actualment són molts els recursos tecnològics que es poden utilitzar en la docència: pàgines web, correu electrònic, llistes de correu, grups de notícies, entorns virtuals, xats, videoconferències. Cadascun d'ells ofereix possibilitats diferents d'explotació segons les seves característiques (síncron vs. asíncron, sentit del flux de la informació, codificació de la informació-text, àudio, imatge, vídeo).

A falta d'una infraestructura pròpia de la Universitat, molts d'aquests recursos es poden implementar accedint a serveis que s'ofereixen gratuïtament a Internet. La manera com la institució incentiva als professors a utilitzar els recursos tecnològics en la seva docència suposa una major dificultat. En general, la implementació d'aquests recursos suposa una inversió considerable de temps, que generalment no es recompensa.

4. Tres experiències per fomentar la pràctica distribuïda en la IAT

A més de l'ús habitual del correu electrònic amb els estudiants per a la consulta de diversos aspectes de la matèria i el manteniment d'una pàgina web personal en la qual s'ofereix informació als estudiants, durant els dos últims cursos s'han posat en marxa tres nous recursos: la llista INFOTRAD, l'entorn virtual de treball cooperatiu i el xat, que es descriuen a continuació. A través d'aquests recursos, d'una banda es pretén fomentar l'autonomia de l'estudiant en el desenvolupament dels seus coneixements i destreses en l'àmbit de coneixement de la IAT i, d'altra banda, augmentar la freqüència d'ús de les tecnologies i per tant, el desenvolupament de destreses i actituds positives.

4.1 Llista de correu INFOTRAD

La llista de distribució INFOTRAD es va crear amb l'objectiu de fomentar l'ús del correu electrònic i la familiarització amb les llistes de distribució dels estudiants de Traducció i Interpretació (Alcina-Caudet, en premsa). Les llistes de distribució constitueixen un excel·lent recurs per practicar l'ús del correu electrònic. L'estudiant deixa de dependre de si els seus amics tenen o no adreça electrònica o li envien o no missatges. En subscriure's a una o diverses llistes, cada dia tindrà algun missatge nou a la seva bústia.

A Internet hi ha un gran nombre de llistes de distribució relacionades amb les llengües i la traducció. No obstant, durant uns anys, en els quals s'explicava als alumnes les característiques principals i funcions de les llistes de distribució, i se'ls animava a participar-hi, es va poder constatar que les llistes existents no tenien cap al·licient per a ells, a causa del seu alt grau d'especialització temàtica, o que els resultava difícil seguir els procediments de subscripció.

Per tot això, es va considerar que el més adequat era crear una llista que tingués un atractiu específic per als estudiants de Traducció i Interpretació de la UJI. Així sorgeix la idea de crear INFOTRAD. Per motivar-los a subscriure's a una llista, aquesta havia de respondre als interessos particulars dels estudiants. Atès que una de les majors preocupacions dels estudiants és trobar feina quan es llicenciïn, es va pensar que la idea de crear una llista de distribució que donés a conèixer ofertes de treball per a llicenciats en Traducció i Interpretació seria ben rebuda pels estudiants.

La llista es va crear gràcies al suport del Servei d'informàtica de la Universitat Jaume I, que ofereix el servei de creació i manteniment tècnic de llistes de distribució. No obstant això, és possible implementar llistes de distribució a través de proveïdors com Rediris (<http://www.rediris.es/list/poli.es.html>) o eListas (<http://eListas.net>).

Els missatges remesos a la llista INFOTRAD procedeixen d'altres llistes de distribució, de la premsa o d'ofertes de treball de la pròpia Universitat, que són enviats per la professora i per les becàries de col·laboració del departament i alguns professors. Durant el primer any de funcionament, en el curs 2000-01, es van subscriure 104 alumnes i exalumnes a la llista. La llista va rebre i va distribuir una mitjana de 33 missatges al mes, que va variar entre un mínim de 28 al mes de març i un màxim de 52 al mes de maig. Tots els missatges han estat adequats al tema de la llista. Em consta que alguns estudiants han aconseguit beques i treballs a través de les ofertes enviades.

A l'enquesta que es va realitzar a finals del curs passat per conèixer el grau de satisfacció amb aquesta iniciativa i indagar sobre el compliment dels objectius que preteníem aconseguir, es va poder constatar que la totalitat d'estudiants van considerar satisfactòria l'experiència i que hi va haver un augment significatiu en la freqüència d'ús del correu electrònic. També es va triplicar el nombre d'estudiants que s'havien subscrit a altres llistes.

Com a conclusió, els objectius que es perseguien quant a fomentar l'ús del correu electrònic i les llistes de distribució dins i fora de l'horari de classes es van aconseguir satisfactòriament. Al mateix temps, s'ha aconseguit oferir als estudiants el panorama d'ofertes d'ocupació existents en aquesta professió.

Es pot aconseguir més informació sobre la llista visitant la pàgina <<http://www3.uji.es/~alcina/infotrad.htm>>. En aquesta pàgina, a més, es proporciona informació als estudiants sobre altres llistes de correu sobre traducció o llengües a les quals poden subscriure's.

4.2. Entorn virtual de treball cooperatiu

L'entorn virtual és un espai en un ordinador servidor gestionat per un programa de treball cooperatiu que permet l'accés restringit als membres que hagin estat convidats a aquest entorn a través d'Internet per compartir els diferents recursos disponibles. Pel que fa a la nostra experiència, s'ha utilitzat el programa BSCW, que ja havia estat utilitzat amb èxit en experiències docents dins l'àmbit de la traducció (Bolaños Medina, 2001, Bolaños Medina i Máñez, 2001).

El programa BSCW té l'avantatge que s'ofereix gratuïtament a les Universitats, ja que la seva finalitat és docent i no comercial, i s'adquireix a través d'Internet en la pàgina web <<http://bscw.gmd.de>>. Cal disposar d'un servidor, que ens va proporcionar el CENT, Centre d'Educació i Noves Tecnologies de la Universitat Jaume I. Finalment, també cal que un tècnic informàtic supervisi periòdicament el funcionament del servidor i del programa.

Entre els serveis que ofereix l'entorn virtual podem destacar:

- Intercanvi de documents en qualsevol format electrònic (textos, imatges, vídeo...). Tots els membres de l'entorn poden dipositar documents als quals poden accedir els altres membres. Els estudiants dipositen les bases de dades, memòries de traducció i esborranys dels seus treballs. La professora diposita els materials del curs (guions de treball, esquemes, diapositives, etc.). Qualsevol esdeveniment nou que es produeix a l'entorn es marca amb una icona que permet als membres de l'entorn reconèixer immediatament la informació nova.
- Debats. Qualsevol membre de l'entorn pot introduir comentaris, preguntes, notícies, etc. que poden ser resposts o continuats per la resta de membres. Aquesta funció la utilitzen els estudiants per sol·licitar informació o preguntar dubtes de l'assignatura o de la seva feina; la

professora respon a les seves preguntes o fa comentaris una vegada revisats els documents dels seus treballs.

- Inserció d'enllaços a pàgines web. Qualsevol membre pot introduir enllaços a pàgines web interessants. Els estudiants ja no són només receptors passius d'informació, sinó que poden comunicar als seus companys la informació interessant que han trobat a Internet.

El treball a l'entorn afegeix flexibilitat al treball en grup i proporciona autonomia a l'estudiant. S'ha utilitzat sobretot com a eina complementària per a la tutorització dels treballs dels estudiants. El seu funcionament és asíncron, de manera que els estudiants poden introduir els seus documents i comentaris en qualsevol moment i la professora pot anar revisant-los entrant periòdicament a l'entorn i comprovant les novetats.

La creació d'un entorn virtual implica una reflexió profunda dels objectius que es persegueixen i la manera de posar-los en pràctica, de manera que el disseny de l'estructura sigui transparent i còmode per a la professora i els estudiants (Alcina Caudet, 2002).

L'experiència ha resultat positiva, ja que els estudiants se senten satisfets de poder obtenir els materials del curs sense haver de fotocopiar-los (alguns fan una estada a l'estranger) i que els seus treballs siguin revisats sense haver d'anar a les tutories presencials. Durant el primer semestre del curs 2001-2002, quaranta-tres estudiants de tercer curs van sol·licitar voluntàriament l'alta a l'entorn virtual de l'assignatura IAT. D'ells, tretze van utilitzar l'entorn per dipositar els seus treballs de classe i fer consultes. La resta el va utilitzar només per a l'obtenció de documents. Durant el segon semestre, la professora va donar d'alta automàticament als cent estudiants de tercer curs matriculats a l'assignatura Terminologia a l'entorn virtual d'aquesta assignatura. La majoria dels estudiants de les dues assignatures coincideixen, ja que són del mateix curs, per la qual cosa alguns estudiants ja estaven familiaritzats amb l'entorn virtual o els seus companys els n'havien parlat. En aquest cas, es va aconseguir que quaranta-tres estudiants l'utilitzessin activament per realitzar consultes i dipositar documents relacionats amb els seus treballs.

4.3 Xat

El xat és un servei de missatgeria a través d'Internet que permet la comunicació síncrona, és a dir, en temps real, i que requereix que els interlocutors estiguin connectats simultàniament. La conversa pot ser escrita o oral, si es disposa de micròfon i altaveus o auriculars. Durant aquest curs s'ha provat experimentalment aquest servei precisament a causa de la complexitat que comportava en algun cas concret el debat que es plantejava i la incompatibilitat d'horaris dels estudiants per assistir a les tutories presencials.

En aquest cas, la Universitat no va poder proporcionar els mitjans necessaris i es va utilitzar el servei de missatgeria instantània de Yahoo. Cal obrir un compte a Yahoo i descarregar el programa de missatgeria. Les persones que volen conversar a través del servei han de comunicar el nom d'usuari al sistema per donar-se d'alta mútuament a la seva llibreta d'adreces i establir el contacte.

Després dels primers problemes tècnics, l'experiència va ser satisfactòria, ja que es va aconseguir realitzar tutories virtuals síncrones. No obstant, aquesta experiència ha demostrat que l'exigència de temps de dedicació és excessivament alta per al benefici obtingut. En aquest cas, es va tractar de tutories entre professora i un estudiant. Probablement, aquest sistema podria resultar més rendible si els estudiants connectats fossin més, de manera que els estudiants reaprofitessin les mateixes preguntes i respostes i s'aconseguís un rendiment més gran, però no hem dut a terme cap experiència d'aquest tipus i no sabem si podria comportar problemes d'una altra naturalesa.

5. Conclusions

Amb les experiències que hem descrit, hem pogut constatar que la implementació de recursos tecnològics flexibles per fomentar la pràctica distribuïda incideix positivament en el desenvolupament de les destreses i actituds positives cap a les tecnologies en els estudiants.

La quantitat de temps que s'inverteix en la creació i manteniment d'aquests recursos és elevat, per la qual cosa la seva utilització a gran escala hauria d'anar acompanyada del suport i el reconeixement institucional, ja que si no, la sobrecàrrega del treball pot portar a la desmotivació del professorat. D'altra banda, també serà convenient assajar estratègies orientades a obtenir un major rendiment, ja sigui aconseguint que un nombre més gran d'estudiants s'aprofiti dels avantatges dels recursos, o bé aconseguint que el professor o professora no sigui l'únic responsable del manteniment dels recursos.

Finalment, cal destacar que hi ha un gran nombre de serveis disponibles gratuïtament a Internet i que la creació de recursos no està limitada als recursos que la pròpia Universitat posa a disposició dels seus professors i estudiants.

Bibliografia

Alcina Caudet, M. A. (2002). "Tutorizar trabajos terminológicos en un entorno virtual de trabajo colaborativo", *Sendeban*, 13.

Alcina-Caudet, M. A. (en premsa). "Encouraging the use of e-mail and mailing lists among translation students", *Meta*.

Bolaños Medina, A. (2001). "Las unidades de traducción técnica en red: una experiencia formativa", a Valero Garcés, C. i I. de la Cruz Cabanillas (eds.) (2001), *Traducción y nuevas tecnologías. Herramientas auxiliares del traductor*, Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá, pp. 153-162.

Bolaños Medina, A. y P. Máñez. (2001). "Estrategias comunicativas para la didáctica de la traducción en un entorno virtual de trabajo cooperativo", a Posteguillo, S., I. Fortanet i J. C. Palmer (eds.) (2001), *Methodology and New Technologies in Languages for Specific Purposes*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.

De Juan Herrero, J. (1996). *Introducción a la enseñanza universitaria. Didáctica para la formación del profesorado*. Madrid: Dykinson.

Good, T. y J. Brophy. (1996). *Psicología educativa contemporánea*. México: McGraw-Hill.

Guilbert, J. J. (1994). *Guía Pedagógica. Para el personal de salud*. Valladolid: Universidad de Valladolid.

Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press.